

DEĞERLENDİRMELER

Bir	5	1996	161-163

János ECKMANN: *Harezmi, Kıpçak ve Çağatay Türkçesi üzerine araştırmalar*. (Yayıma hazırlayan: Osman Fikri SERTKAYA). Ankara, 1996. XVIII+438 s. (Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu Yayınları: 635. ISBN 975-16-0785-5).

Eser, Orta Türkçe uzmanı Macar Türkolog János ECKMANN'ın (oku: Yānoş EKMAN) (1905-1971), Harezmi, Kıpçakça ve Çağatayca üzerine yazdığı Türkçe yazıları içine alıyor. Bu yazılar toplam 21 tane ve 17 tanesi bizzat ECKMANN tarafından Türkçe olarak yazılmış. 4 tanesi ise (nr. 1, 4, 6, 14) sonradan başka kişilerce Türkçeye çevrilmiş. Hepsisi de daha önce yayımlanmış olan yazılar, önceki yayımlandıkları yerden aynen alınıp tıpkıbasım olarak verilmiş.

Kitap, SERTKAYA'nın (*Türk dili ve edebiyatı dergisi*, 21, 1975, 1-12)'den iktibas edilmiş "János Eckmann (21.VIII.1905-22.XI.1971). Hayatı ve eserleri" adlı yazısıyla başlıyor. SERTKAYA, yazısında, ECKMANN'ın hayatını ve ilmî faaliyetlerini özetledikten sonra, yayın listesini 1995'e kadar getirerek güncelleştirmiş. Listede telif ve çeviri toplam 102 yayın görülüyor. Tekrarlar (nr. 88, 93, 96, 97, 99, 101, 102) çıkarıldıktan sonra ise geriye 95 yayın kalıyor.

ECKMANN'ın yazıları, dört bölüm halinde sunulmuş. Bölümler ve içine aldıkları yazılar şunlar:

I. Harezmi Türkçesi. Bu bölümde 3 yazı bulunuyor:

1. (s. 1-38): Harezmi Türkçesi. *Tarihî Türk şiveleri*. Ankara, 1988, 173-210. Aslı, Almanca olarak yayımlanan yazı (bk. SERTKAYA listesi nr. 49), M. AKALIN tarafından Türkçeye çevrilmişti. Çevirinin AKALIN'a ait olduğunun belirtilmesi unutulmuş.

2. (s. 39-48): Ön söz. *Nehcü'l-feradis*. I: Tıpkıbasım. Ankara, 1956, III-XII.

3. (s. 49-51): Nehcü'l-feradis'in bilinmeyen bir yazması. *Türk dili araştırmaları yillığı belleten* 1963, 1964, 157-159.

II. Kıpçak Türkçesi. Bu bölümde 2 yazı bulunuyor:

4. (s. 52-66): Memlûk-Kıpçak edebiyatı. *Türk dili araştırmaları yillığı belleten* 1982-1983, 1986, 85-99. Aslı, İngilizce olarak yayımlanan

yazı (bk. SERTKAYA listesi nr. 71), G. KARAAĞAÇ tarafından Türkçeye çevrilmiş.

5. (s. 67-73): Memlûk Kıpçakçasının Oğuzcalaşmasına dair. *Türk dili araştırmaları yıllığı belleten 1964*, 1965, 35-41.

III. Çağatay Türkçesi. Bu bölümde 12 yazı bulunuyor:

6. (s. 74-108): Çağatayca. *Tarihî Türk şiveleri*. Ankara, 1988, 211-245. Aslı, Almanca olarak yayımlanan yazı (bk. SERTKAYA listesi nr. 50), M. AKALIN tarafından Türkçeye çevrilmişti. Çevirinin AKALIN'a ait olduğunun belirtilmesi unutulmuş.

7. (s. 109-132): Küçük Çağatay grameri. *Türk dili ve edebiyatı dergisi*, 10, 1960, 41-64.

8. (s. 133-144): Çağatay dili hakkında notlar. *Türk dili araştırmaları yıllığı belleten 1958*, 1958, 115-126.

9. (s. 145-154): Çağataycada isim-fiiller. *Türk dili araştırmaları yıllığı belleten 1962*, 1963, 51-60.

10. (s. 155-186): Çağataycada yardımcı cümleler. *Türk dili araştırmaları yıllığı belleten 1959*, 1959, 27-58.

11. (s. 187-190): Mirza Mehdi'nin "Senglâh" adlı Çağatayca sözlüğü. *VIII. Türk dil kurultayında okunan bilimsel bildiriler 1957*. Ankara, 1960, 37-40.

12. (s. 191-207): Nevaî'nin ilk divanları üzerine. *Türk dili araştırmaları yıllığı belleten 1970*, 1971, 253-269.

13. (s. 208-243): Çağatay edebiyatının son devri (1800-1920). *Türk dili araştırmaları yıllığı belleten 1963*, 1964, 121-156.

14. (s. 244-253): Kur'ân'ın doğu Türkçesine tercümeleleri. *Türk dili ve edebiyatı dergisi*, 21, 1974, 15-24. Aslı, İngilizce olarak yayımlanan yazı (bk. SERTKAYA listesi nr. 91), E. URAL tarafından Türkçeye çevrilmiş.

15. (s. 254-272): Doğu Türkçesinde bir Kur'an çevirisi (Rylands nüshası). *Türk dili araştırmaları yıllığı belleten 1967*, 1968, 51-69.

16. (s. 273-285): Sadî Gülistan'ının bilinmeyen Çağatayca bir çevirisi. *Türk dili araştırmaları yıllığı belleten 1968*, 1969, 17-29.

17. (s. 287-310): Bilinmeyen bir Çağatay şairi Şahî ve divanı. *Türk dili araştırmaları yıllığı belleten 1970*, 1971, 13-36.

IV. Çağatay dili örnekleri (I-IV). Bu bölümde 4 yazı bulunuyor:

18. (s. 311-342): Çağatay dili örnekleri I. Nevai divanlarından parçalar. *Türk dili ve edebiyatı dergisi*, 9, 1959, 33-64.

19. (s. 343-388): Çağatay dili örnekleri II. Gedai divanından parçalar. *Türk dili ve edebiyatı dergisi*, 10, 1960, 65-100.

20. (s. 389-406): Çağatay dili örnekleri III. Sekkâkî divanından parçalar. *Türk dili ve edebiyatı dergisi*, 12, 1963, 159-174.

21. (s. 407-438): Çağatay dili örnekleri IV. Ubeydullah Han'ın eserlerinden parçalar. *Türk dili ve edebiyatı dergisi*, 13, 1965, 43-74.

İstifademize sunulan bu güzel eserle ilgili iki küçük eleştirim olacak:

- SERTKAYA'nın 1975 yılında çıkan ECKMANN'ın hayatı ve eserleriyle ilgili yazısının 'Eserleri' bölümü güncelleştirilirken 'Hayatı' bölümü olduğu gibi verilmiş. Bu bölümde, "Tıpkı basımı TDK tarafından yapılan *Nehcü'l-ferâdis*'in tamamını transkripsiyonlayarak TDK'ya neşredilmek üzere verdiğini ve ... bugün Manchester'de bulunan ve "Manchester-John Rylands" nüshası diye tanınan, Şark Türkçesi ile yazılmış *Kur'an tercümesi* ... eserini de Macar İlimler Akademisinin yayınlayacağını söylüyordu." cümleleri geçmektedir (s. VIII). Bu eserin kullanıcısı, ECKMANN'ın yayım listesini dikkatli bir şekilde incelemese, burada sözü edilen eserlerin henüz yayımlanmadığını düşünebilir. Gerçekte ise, bunlar yayımlanmıştır (SERTKAYA listesi nr. 98, 94). Yazının 'Hayatı' bölümü de güncelleştirilseydi, daha iyi olurdu.

- Yazılar, daha önce yayımlandıkları yerden alınıp tıpkıbasım olarak verilirken orijinal sayfa numaraları iptal edilmiş. Bu tip tıpkıbasım eserlerin özelliği, orijinali olduğu gibi vermektir. Böylece, asıl yayına yapılan atıfları kolayca kontrol etme imkânımız olur. Yeni sayfa numaraları da, tabiatıyla, ayrıca verilmelidir.

Uzun yıllar Türkiye'de çalışmış ve eserlerinin çoğunu Türkçe olarak yayımlamış olan ECKMANN'ın, üç tarihî Türk şivesi üzerine yazdığı yazıları bir araya getiren bu eser, pratik ihtiyacı karşılayacak güzel bir yayındır. O. F. SERTKAYA, bu yayımla Türkologlara büyük kolaylık sağlamıştır.

Türk Dil Kurumu, artık aramızda bulunmayan hocalarımızın yazılarını içine alacak bu tür yayımları sürdürmelidir. Bu eserleri yayına hazırlama işi de, tabiatıyla, o hocaların yetiştirdiği öğrencilere düşer.

Ceval KAYA